

Таким чином, християнське віровчення до середини XII ст. майже витіснило язичництво серед населення Великого Новгороду. Утверджувалася християнська релігія в процесі створення окремої єпископії, та зведені кафедрального собору. З часом церква св. Софії стала не лише релігійним, але й політичним та економічним центром Великого Новгороду.

Джерела та література

1. Андреев В.Ф. Северный страж Руси / В.Ф. Андреев [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.bibliotekar.ru./rusNovgstrazh.htm>;
2. Архитектура Новгорода [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.nereditsa.ru/Architecture/novgorod.htm>;
3. Афанасьев Н. Новгород: Рассуждения об уникальности средневекового Новгорода / Н. Афанасьев [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.timesandplaces.narod.ru/Novgorod.html>;
4. Беляев И. История Новгорода Великого от древнейших времен до падения / И. Беляев. – М.: Синодальная Типография, 1866. – 577 с.;
5. Володина Т.В. Художественная культура Великого Новгорода [Електронний ресурс] / Т.В. Володина // Режим доступу: <http://www.orthodox-book.ru.index.php.option.com>;
6. Голубинский Е. История Русской церкви / Е. Голубинский. – М., 1901. – Т. I. – 956 с.;
7. Грабарь И.Э. История русского искусства / И.Э. Грабарь. – М.: Издание И. Кнебель, 1910. – Т. I. Архитектура. – 510 с.;
8. Исаев Б.А. Демократическая тенденция в политической истории Средневековой Руси: политические системы, институты и группировки / Б.А. Исаев // Российское государство в историческом измерении. – 2013. – С. 29-42;
9. Каптерева Н. Светские архиерейские чиновники в Древней Руси / Н. Каптерева. – М., 1874. – 236 с.;
10. Каргер М. Новгород Великий / М. Каргер. – М., 1946. – 183 с.;
11. Кузьмина О.В. Республика Святой Софии / О.В. Кузьмина. – М.: Вече, 2008. – 448 с.;
12. Мусин А.Е. Загадка дома Святой Софии: Церковь Великого Новгорода в X – XVI вв. / А.Е. Мусин. – СПб.: ИИМК РАН, 2013. – 139 с.;
13. Никитский А. Очерки внутренней истории церкви в Великом Новгороде / А. Никитский. – СПб., 1879. – 312 с.;
14. Никольский Н.М. История Русской церкви / Н.М. Никольский. – М.-Л., 1931. – 246 с.;
15. Новгородские церкви XI – XIV вв. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.arhitekto.ru>;
16. Поварова Н.А. Эволюция структуры русской церкви в X – XIII вв. как общественного института / Н.А. Поварова // I Романовские чтения. История Российской государственности и династия Романовых: актуальные проблемы изучения. Кострома. 29-30 мая. – 2008. – С. 99-103;
17. Полное собрание Русских летописей. Новгородская летопись по списку П.П. Дубровского. – М.: Языки славянской культуры, 2004. Т. XLIII. – 367 с.;
18. Полное собрание Русских летописей. – СПб., 1841. – Т. III. – 308 с.;
19. Ричка В.М. Еволюція державної влади і шляхи розвитку церковної організації Київської Русі / В.М. Ричка // Історичні дослідження. Вітчизняна історія. – Вип.15. – 1989. – С. 3-8;
20. Романова А.И. Демократия и общественный порядок Великого Новгорода / А.И. Романова [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp>;
21. Рыбаков Б.А. Культура средневекового Новгорода [Електронний ресурс] / Б.А. Рыбаков // Режим доступу: <http://www.historic.ru/books/item>;
22. Седов В.В. Распространение христианства в Древней Руси (по археологическим материалам) / В.В. Седов // Средневековая археология Восточной Европы. – Вып.208. – 1993. – С. 3-11;
23. Тулунов В.Г. Русь Новгородская / В.Г. Тулунов [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.redov.ru>;
24. Фроянов И. Загадка крещения Руси / И. Фроянов. – М.: Алгоритм, 2007. – 336 с.;
25. Шилов Л.А. Новгородская республика: церковное строительство как индикатор политической и социальной борьбы / Л.А. Шилов [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ecsocman.hse.ru>;
26. Шапов Я.Н. Княжеские уставы и церковь в древней Руси XI – XIV вв. / Я.Н. Шапов. – М.: Наука, 1972. – 338 с.;
27. Шапов Я.Н. Государство и церковь Древней Руси X – XIII вв. / Я.Н. Шапов. – М.: Наука, 1989. – 232 с.;
28. Янин В.Л. Очерки истории средневекового Новгорода / В.Л. Янин. – М.: Языки славянских культур, 2008. – 400 с.

УДК: 94:929.731(460) «04\14»

Л. Сосновая

АЛЕНОРА АКВИТАНСЬКА - ВИДАТНА ЧИ ТИПОВА КОРОЛЕВА СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ?

В статті подано характеристику діяльності Алієнори Аквітанської як правителя однієї з найбільших держав XII ст. Проаналізовано вплив жінки на політичні та військові події в середньовічній Європі.

Ключові слова: Алієнора Аквітанська, Франція, Англія, Хрестовий похід, Середньовічна Європа.

The article describes the characteristic activities Eleanor of Aquitaine as governor of one of the largest states in the twelfth century. The influence of women on political and military developments in medieval Europe.

Keywords: Eleanor of Aquitaine, France, England, Crusade, Medieval Europe.

В історії Середньовічної Європи нам зустрічається не одна королева, біографія якої схожа більше на художній роман, ніж на правду. Серед таких постатей яскраво виділяється герцогиня Аквітанії, графиня Пуатьє, королева Франції (1137—1152 рр.) та Англії (1154—1189 рр.) – Алієнора.

За переказом Середньовічного хроніста, вже при народженні донька здивувала герцога серйозним розумним поглядом та довгим темно-рудим волоссям. Тому герцог Гільом X Аквітанський дав дівчинці ім'я – «*alia Aenoga*», тобто «особлива» [3, с. 27].

Так, як у герцога не було синів, то саме Алієнора мала стати спадкоємицею титулу і Аквітанії (в ті часи однієї з найбагатших країн Європи), тому юна герцогиня отримала світську освіту, що разом з природнім хистом політика дозволило їй стати однією з найвпливовіших жінок середньовічної Європи.

Уже у віці 13 років Алієнора Аквітанська стала королевою Франції. Зрозуміло, що у такому юному віці до того ж у чужій країні королева не мала значного впливу на політичне життя країни. Про цей період життя королеви відомо мало. Проте прикметно є розповідь хроніста, про те що Алієнора потайки, у чоловічому одязі, відвідувала лекції в Болонському університеті [1, с. 18].

Переломним в житті Алієнори Аквітанської став другий хрестовий похід. Королева на рівні із своїм чоловіком Людовіком VII та іншими європейськими монархами прийняла хрест і вирушила в похід. В хроніці Микити Хоніата згадується, що королева в чоловічому вбранні верхи на коні, на рівні з іншими чоловіками, здійснила цю виснажливу і небезпечну подорож [6].

На жаль, Другий хрестовий похід не лише закінчився поразкою хрестоносців, він також поставив хрест на матримоніально-політичному союзі двох великих європейських держав – після повернення до Європи Алієнора Аквітанська та Людовік VII подають прохання Папі Римському про розлучення.

Здавалось би, що роль королеви у великій політиці на цьому завершилась: Алієнора повернулася у свої володіння. Проте, вже через два місяці вона виходить заміж за Генріха Анжуйського, котрий невдовзі (1154 рік) стає королем Англії – Генріхом II Плантагенетом. Це був не просто шлюб між 30-річною жінкою і 19-річним юнаком, це був докорінний перерозподіл сил в Західній Європі. Вийшовши заміж Алієнора передавала чоловікові всю західну Францію, що складало дві треті території, якою теоретично володів французький король. Це з точки зору феодалного права означало вивід з-під юрисдикції короля Франції половини території його держави. Деякі сучасні історики саме цю подію відносять до основних причин Столітньої війни [5, с. 75].

Після об'єднання земель графів Анжуйських і герцогів Аквітанських володіння французьких Капетингів опинились в оточенні агресивних сусідів. Об'єднання Нормандії і Анжу з Аквітанією, до якої входили Пуату, Перигор, Гасконь, Сентонж, Лімузен і Ангума, потрясли всю Європу. Володіння графа Анжуйського охоплювали нижні течії трьох великих річок: Сени, Луари, Гаронни. Генріх II і королева Алієнори стали найбільшими правителями Франції.

Поки подружні стосунки були хорошими, Алієнора брала участь в усіх справах чоловіка. Коли їх діти підорослишали, король наділив їх графствами й титулами. За наполяганням матері, Річард (в майбутньому Річард Левове серце) отримав Аквітанію. Алієнора супроводжувала свого улюбленця на батьківщину, а коли повернулася до Англії, то дізналася, що в її чоловіка з'явилася фаворитка.

Королева вирішила помститися чоловікові. В середині 70-х років вона ініціювала змову проти короля, залучивши до неї і власних синів. Змовою було викрито і Генріх II звелів ув'язнити Алієнору [7, с. 26]. Проте в володіннях Англійського короля вже встигла розгорітися міжусобна війна: Річард, молодий Генріх і Джеффри навіть уклали з французьким королем Людовіком VII союз

проти власного батька. Решту життя Генріх II провів у постійній боротьбі з непокірними синами, тим часом стосунки з Францією загострювались.

У 1189 році Генріх II помер і Річард зміг звільнити матір. Першою справою якою зайнялась королева, вийшовши на волю була коронація Річарда, що було надзвичайно важливим політичним кроком і мало на меті зміцнити королівську владу в державі. Більше того це було необхідним кроком так як молодий король збирався вирушити в Хрестовий похід, що й зробив невдовзі після коронації, залишивши керівництво державою на матір і братів [5, с. 259].

Алієнора опинилась в складній ситуації: країна потерпала від феодалної усобиці і щоб навести в ній лад потрібна було тверда рука. Принц Джон (в майбутньому Іоан Безземельний) підняв бунт проти королівської влади, переконуючи баронів в тому, що Річард не повернеться з походу. Реакція королеви була миттєвою: Алієнора скликала у великих містах держави асамблеї на яких васали повинні були дати клятву вірності королю. Також королева наклала арешт на кошти принца Джона, щоб він не зміг здійснити запланований похід на континентальні володіння англійської корони [3, с. 291-292].

Повертаючись з Хрестового походу Річард I був полонений австрійським герцогом Леопольдом. В Англії про це стало відомо у лютому 1193 року. Алієнора Аквітанська звернулася по допомогу до Папи Целестина III, в одному з листів Папі королева писала: «Часто на маловажні дела вы отправляли своих кардиналов на край света; а в таком безнадежном и плачевном деле вы не соизволили отправить даже служку. Короли и князья в заговор против моего сына; его держат в кандалах, пока другие грабят его земли; его держат на пятках, а другие бичуют. И в течение всего этого времени меч Святого Петра остается в ножнах. Трижды вы обещали отправить легатов, и вы этого не сделали. Увы, теперь я знаю, что обещания кардинала — это лишь пустые слова» [цит. за 3, с. 301]. Целестин III відлучив від церкви Леопольда Австрійського, але більше ніяких мійр не вжив.

Після отримання умов за якими німецький імператор погоджувався на звільнення короля всіх платників податків в Англії було зобов'язано надати четверту частину доходів на викуп короля. Алієнора Аквітанська особисто слідувала за виконанням цього закону. Коли стало очевидним, що необхідну суму не вдасться зібрати, було прийнято рішення відправити імператору 200 заручників до того часу, поки він не отримає весь викуп. Королева особисто доставила зібрані кошти в Німеччину. 2 лютого 1194 року Річард отримав свободу. 4 лютого Річард і Алієнора покинули Німеччину [2, с. 190].

В останні роки життя Алієнора Аквітанська відійшла від управління державою, залишивши цю справу синам, але перед цим вона здійснила дипломатичний акт, що свідчить про її здатність до політичного розрахунку і тонку інтуїцію. Вона відвідала сюзерена Аквітанії короля Філіпа Августа, щоб дати васальну клятву вірності за свої землі. Цим герцогиня підтверджувала особисте право на володіння Аквітанією і відвертала можливість відібрати ці землі у її наймолодшого сина. Тепер Філіпп Французький (який на цей час вів війну з сином Алієнори королем Іоаном) без формального приводу не міг посягнути на землі вірного васала. Вчинок матері оцінив і король Іоан, оголосивши себе навіки її вірним слугою і захисником. Після цього королева відправилась у монастир Фонтевро, де й померла 31 березня 1204 року.

Аналізуючи настільки яскраву біографію ми розуміємо, що Алієнора Аквітанська жінка-правитель була не типовою королевою Середньовіччя. Дочка і спадкоємиця Гільома X, королева Французької і Англійської держав, учасниця Хрестового походу, керівник феодалних бунтів. Вона також організувала укладення міжнародних угод і шлюбів між правителями Англії, Франції, Іспанії, Німеччини та Сицилії. Прикметно, що саме ця жінка стояла біля витоків найбільшого військово-політичного конфлікту XIV–XV ст. Вона було втіленням своєї епохи, що прославилась війнами, розвитком міст, підйомом економіки та початком становлення національних держав.

Джерела та література

1. Маривонн М. Королева Алієнора, неверная жена / М. Маривонн. – М.: Етерна, 2014. – 58 с.
2. Перну Р. Річард Львиное Сердце / Р. Перну — М.: Молодая гвардия, 2009. — 232 с.
3. Перну Р. Алієнора Аквітанская / Р. Перну. — СПб.: Издательская группа «Евразия», 2001. — 336 с.
4. Сизова Е. Алієнора де Пуату Аквітанская и ее семья как создатели европейской куртуазности / Е. Сизова. – [ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.monsalvat.globalfolio.net>
5. Флори Ж. Алієнора Аквітанская. Непокорная королева / Ж. Флори — СПб.: Евразия, 2012. — 432 с.
6. Хоният Н. О Константинополе/ Н. Хоният. – [ел. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vostlit.info/Texts/rus3/Honiat/text6.phtml?id=10421>
7. Эрлихман В. Алієнора — мятежница на троне / В. Эрлихман // Вокруг света. — 2006. — № 9 (2792) – С. 23-31

УДК: 94:355.018 (4) (8=134)

В. Лашта

ЗАВОЮВАННЯ ЄВРОПЕЙЦІВ У ЛАТИНСЬКІЙ АМЕРИЦІ

У статті йде мова про початок європейської колонізації Америки. Першими хто досягнув Америки, були вікінги. Іспанська експедиція під керівництвом Христофора Колумба досягла Америки в 1492 році, після чого європейська колонізація швидко запроваджувалась в усій Америці. Перші дослідження та завоювання здійснили Іспанія і Португалія. Також після подорожі Колумба корінне населення Південної та Північної Америки значно зменшилось, а в деяких містах наближалось до зникнення.

Ключові слова: Майя, інки, ацтеки, європейські країни, Христофор Колумб.

The article refers to the beginning of the European colonization of America. The first who reached America was the Vikings. Spanish expedition led by Christopher Columbus reached America in 1492, then quickly establishing the European colonization throughout America. The first study and conquest have made Spain and Portugal. Also, after a trip of Columbus native population of South and North America significantly reduced and in some cities close to extinction.

Keywords: Maya, Inca, Aztec, European countries, Christopher Columbus.

Початок європейської колонізації Америки, як правило, датується 1492 роком, хоча існує, принаймні, ще один приклад ранішої спроби колонізації. Першими відомими європейцями, що досягли Америки, як вважають, були вікінги («Норси») у XI столітті, які створили декілька колоній в Гренландії і одне тимчасове поселення Л'Анс-о-Медоуз у норвезькому районі Вінландія, сьогоденний Ньюфаундленд. Поселення в Гренландії існували впродовж декількох століть, протягом яких гренландські норси і ескімоси мали контакти, але вони були ворожими. До кінця XV століття поселення гренландських норси загинули [21, с. 43].

В 1492 році іспанська експедиція під керівництвом Христофора Колумба досягла Америки, після чого європейська колонізація швидко запроваджувалась спочатку у Карибському морі (включаючи острови Гаїті, Пуерто-Ріко і Кубу), а з початку XVI століття і в усій іншій Америці. Врешті-решт, вся західна півкуля перейшла під владу європейських держав, що призвело до глибоких змін в її природі, населенні, в рослинному і тваринному світі. У XIX столітті вже понад 50 мільйонів чоловік залишили Європу задля Америки [21, с. 89].

Перші дослідження та завоювання здійснили Іспанія і Португалія, відразу ж після остаточного завоювання Піренейського півострова 1492 року. У 1494р. згідно з Тордесільяським договором, ратифікованим Папою Римським, ці два королівства поділили весь несередземноморський світ між собою, причому лінія йшла через Південну Америку. Згідно з цим договором і претензіями іспанського дослідника Бальбоа Васко Нуньєса, який відкрив Тихий океан у 1512 році, іспанці завоювали великі території в Північній, Центральній та Південній Америках. Іспанський конкістадор взяв на себе королівство ацтеків, а Франциско Пісарро завоював імперію інків. В результаті до середини XVI століття іспанська корона отримала контроль над більшою частиною заходу Південної Америки, Центральної Америки та південь Північної Америки, окрім раніше завойованих територій Карибського басейну. За цей же термін Португалія завоювала велику частину східної Південної Америки, назвавши її Бразилією.

Інші європейські країни незабаром оскаржили умови Тордесільяського договору, в якому вони не брали участь. Англія і Франція намагались створити колонії в Америці в XVI столітті, але вони знали невдачу. Проте, протягом наступного століття, два королівства разом з Голландською республікою заснували декілька постійних колоній. Деякі з них знаходились на Карибських островах, що вже були завойовані Іспанією або обезлюдніли через хвороби, тоді як інші розташовувались в східній частині Північної Америки, яка не була колонізована Іспанією, на північ від Флориди.